

MODEL JAVNO-PRIVATNOG PARTNERSTVA U PRUŽANJU FINANSIJSKIH USLUGA PUTEM POŠTE UZ KORIŠĆENJE JAVNE POŠTANSKE MREŽE¹

Šarac Dragana¹, Unterberger Marija², Pajković Ivana³

¹Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu

²Saobraćajna škola “Pinki” Novi Sad

³ Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku Berane

Sadržaj: Pošte mnogih zemalja imaju tradiciju dugu preko pedeset godina u pružanju finansijskih usluga. Ono što je još važnije je da se tokom svih tih godina pošta dokazala kao pouzdan finansijski partner sposoban da pruži sigurnost ulagačima, a samim tim i da ohrabri, prikupi i promoviše štednju, koja predstavlja jedan od osnovnih elemenata finansijsko-tržišnog sistema. Cilj ovog rada je da se prikažu značaj finansijske inkluzije, važnost javno privatnih partnerstava u pružanju finansijskih usluga, i mogućnosti izgradnje modela javno-privatnog partnerstva pošte i finansijskih institucijama, uz povećanje efikasnosti poslovnih partnera, povećanje dostupnosti finansijskih proizvoda i održivosti javne poštanske mreže

Ključne reči: finansijska inkluzija, javna poštanska mreža

1. Uvod

Danas, širom sveta, stvara se utisak da javna poštanska mreža predstavlja veliki teret za poštanske operatore koji je održavaju. Takođe, postojanje javne poštanske mreže vezuje se isključivo za obavezu pružanja univerzalne poštanske usluge korisnicima. U mnogim zemljama u svetu, javna poštanska mreža predstavlja javno dobro².

Javna poštanska mreža, kao javno dobro, poverena je javnom poštanskom operatoru na upravljanje. Ekonomska kriza, visoka stopa nezaposlenosti, visoka stopa migracija i niska ili negativna stopa nataliteta, u mnogim krajevima, storili su okruženje u kojem je održivost postojeće javne poštanske mreže dovedena u pitanje. Istovremeno

---

¹ Rad je rezultat izražavanja na projektu TR36040 koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

² Javno dobro služi zadovoljavanju potreba svih, odnosno većine članova društva. Javno dobro je sve ono što je dostupno svima bez posebnih ograničenja. U savremeno doba brigu o javnim dobrima vodi država. Sve neprofitne aktivnosti i resursi koji omogućavaju njihovo obavljanje obezbeđuju se novcem iz budžeta. Uspesnost neke države meri se rasprostranjenošću javnih dobara i sposobnošću da se o njima stara.

povećana je stopa sitomaštva i isključenosti stanovništva od usluga opšteg interesa (obrazovanje, zdravstvo, sport, kultura itd.) i usluga od opšteg ekonomskog interesa.

Prema Zakonu o zaštiti potrošača u Republici Srbiji iz 2010. godine, “potrošač ima pravo na uredno i neprekidno snabdevanje uslugama od opšteg ekonomskog interesa odgovarajućeg kvaliteta po pristupačnoj ceni”, a “ugroženi potrošač je potrošač koji zbog ekonomskog ili društvenog položaja, uslova života, posebnih potreba ili drugih teških ličnih prilika, pribavlja uslugu od opšteg ekonomskog interesa pod naročito otežanim uslovima.”. Država mora da se postara da ugroženi potrošači dobiju pristup barem osnovnim uslugama i da im iste ne mogu biti jednostavno uskraćene u stanju nužde ili tegoba.

Iako ne postoji jednoobrazna definicija pojma usluge od opšteg ekonomskog interesa, reč je o uslugama koje se pružaju na regulisanom tržištu od strane velikih infrastrukturnih servisa, uz naknadu i koje ispunjavaju opšti interes. Budući da imaju tržišni ekvivalent, reč je o uslugama od opšteg ekonomskog interesa, kao podgrupi usluga od opšteg interesa. Ovim sužavanjem se ukazuje na razliku između opšteg i opšteg ekonomskog interesa, kao segmenta opšteg interesa koji ima ekonomsku prirodu.

Usluge od opšteg interesa su širi pojam od usluge od opšteg ekonomskog interesa, jer obuhvataju kako usluge koje imaju tržišni ekvivalent, tako i one koje ga nemaju, kao npr. obrazovanje, kultura i sl. Isto tako usluge od opšteg interesa razlikuju se od javnih servisa i usluga (engl. *public services*)³. Zakonom se ne reguliše svaka usluga od opšteg ekonomskog interesa posebno, već sadrži minimum zajedničkih pravila koja se mogu primeniti na odnos potrošač–trgovac.

Ranije su usluge od opšteg ekonomskog interesa uglavnom obavljale državne institucije. To se značajno promenilo tokom poslednjih 20 godina pod uticajem privatizacije i liberalizacije koje je nametnula Evropska unija koja se uzda u „snagu tržišta“, koje bi trebalo da obezbedi odgovarajuće i ekonomično pružanje datih usluga. Odnosi između pružaoca usluga i potrošača sada se uglavnom zasnivaju na odredbama obligacionog prava.

Relevantne direktive EU koje se bave uspostavljanjem tržišnog okruženja pod nadzorom države u sektorima za pružanje pomenutih usluga sadrže i važna pravila čiji je cilj zaštita potrošača. Na primer, Postal Directive 97/67/EC (amended by Directive 2002/39/EC) and Directive 2008/06/EC). Svakom korisniku zakonom je zagarantovano pravo na uredno i trajno snabdevanje uslugama od opšteg ekonomskog interesa odgovarajućeg kvaliteta, po pristupačnoj ceni (cene prema stvarnim troškovima, da su uračunati samo opravdani troškovi), bez diskriminacije. Da bi se obezbedilo uredno i trajno pružanje usluga od opšteg ekonomskog interesa, nadležni organ može da odredi operatera koji je dužan da ovu uslugu pruži ugroženim potrošačima, koji nisu u stanju da je pribave od drugog. Tako na primer, od početka 2000-ih u mnogim zemljama sveta, kao usluge od opšteg ekonomskog interesa javljaju se i finansijske usluge, a pod ugroženim potrošačima podrazumevaju se oni koji nemaju pristup finansijskom sektoru.

Finansijska inkluzija definiše se kao dostupnost i blagovremeno pružanje finansijskih usluga i proizvoda socijalno i ekonomski ugroženijim društvenim grupama, po pristupačnim cenama. Kako su bankarske usluge po svom karakteru javne usluge, to je njihova dostupnost, kao i dostupnost usluga platnog prometa, za čitavo stanovništvo bez diskriminacije primarni cilj javne politike (Petrović&Kaplanović, 2012).

---

³ *Koncept javne usluge je dvojak: on obuhvata i tela koja pružaju usluge i usluge od opšteg interesa koje ta tela pružaju.*

Značaj posmatranja javne poštanske mreže kao resursa države u pružanju usluga od opšteg ekonomskog interesa ističe njenu univerzalnost i podstiče dostupnost iste.

U Republici Srbiji, na primer, Zakonom o platnom prometu omogućeno je pružanje usluga platnog prometa od strane PTT organizacija. Omogućeni su im i agentski poslovi za banke. Ono što nije definisano, to je obaveza PTT organizacija i banaka u pogledu dostupnosti usluga i poslovne mreže. Trenutno se, putem poštanske mreže od oko 1500 pošta, pružaju usluge platnog prometa za fizička lica i prikupljaju pazari od pravnih lica. Ono što nedeostaje je ponuda usluga isplata po platnim karticama banaka (osim banke Poštanska Štedionica) za fizička lica i gotovo celokupan asortiman novčanog prometa za pravna lica. Takođe, korisnicima (fizička i pravna lica) u seoskom području nedostaju bankarske usluge i usluge osiguranja. Činjenica je da banke raspolažu sa mrežom filijala i ekspozitura koja broji oko 2000 istih, ali one se nalaze u većim gradovima ili opštinskim mestima. Takođe, bankarske usluge nisu namenjene ekonomski ugroženim korisnicima.

Cilj ovog rada je i da ukaže na mogućnosti i modele pružanja finansijskih usluga kao usluga od opšteg ekonomskog interesa uz korišćenje javne poštanske mreže i javno-privatnog partnerstva između države i privatnog bankarskog sektora.

2. Finansijska inkluzija – pravci, prednosti i nedostaci

Finansijska inkluzija je postala cilj ekonomske i socijalne politike mnogih zemalja, naročito zemalja u razvoju. Sa izbijanjem finansijske i ekonomske krize 2008. godine, sve se više preporučuju mere finansijske inkluzije. Pristup finansijskim uslugama moguće je meriti u odnosu na određene finansijske institucije (banke, osiguravajuća društva, institucije za mikrofinansiranje i sl.) i proizvode i usluge ovih institucija.

Razvoj proizvoda i usluga koje doprinose borbi protiv siromaštva i poboljšavaju kvalitet života neophodan je u pogledu unapređenja i inkorporiranja društveno odgovornog ponašanja u poslovanje privatnih i javnih preduzeća.

Siromaštvo je danas jedan od gorućih problema u Srbiji, ali i u svetu. Finansijska inkluzija je koncept koji se rodio iz uočene korelacije između siromaštva i isključenosti iz regularnih finansijskih tokova. Značajan deo stanovništva, zbog nedovoljnih primanja, a time i kreditne sposobnosti, uskraćeni su za šansu da uz finansijsku podršku reše neki od egzistencijalnih problema i izađu iz začaranog kruga siromaštva. Koncept finansijske inkluzije upravo podrazumeva razvoj specifičnih finansijskih usluga pod povoljnijim uslovima u odnosu na tržišne koji su namenjeni posebnim društvenim grupama, a sa idejom da se poboljša njihov kvalitet življenja i time pruži doprinos ekonomskom i društvenom razvoju zemlje. Na tržištu Srbije neke banke (na primer Banca Intesa) nude neprofitne kredite, kao što su mikrokrediti za mlade preduzetnike, "start up" krediti za žene preduzetnike i krediti za penzionere itd. Visa, na primer, podržava uvođenje stanovništva u zvanični finansijski sistem.

Prema istraživanju, kompanije MasterCard „Put ka inkluziji“, milioni ljudi u Evropi su u potpunosti ili delimično isključeni iz finansijskih tokova. Prosečna starost ljudi koji su u potpunosti isključeni iz finansijskih tokova iznosi 40 godina. Najveći deo ove finansijski isključene grupe (40%) u poslednja tri meseca nije primio nikakav vid uplate, plate, socijalne pomoći ili nečeg sličnog. Njih 35% je primilo neku vrstu zarade u tom vremenskom okviru. Njih 81% živi u svojoj državi čitavog svog života. Umesto da imaju koristi od karakteristika bankovnih računa kao što su prenos sredstava sa jednog

računa na drugi, elektronsko bankarstvo ili čak i naknadna mogućnost da kupe robu sa popustom preko interneta, većina ljudi iz ovih grupa koristi gotovinu da plati stanarinu (98%) i račune za komunalne usluge (95%), a svoj novac čuvaju na tajnim skrovištima u kući. Samo u zapadnoj Evropi, postoji 93 miliona ljudi koji uopšte nemaju račun u banci ili delimično koriste bankarske usluge.

Ujedinjene nacije – UN, ciljeve finansijske inkluzije definišu na sledeći način:

- Pristup po razumnoj ceni za sva domaćinstva i za čitav niz finansijskih usluga, uključujući usluge štednje i depozita, plaćanja i usluga transfera, osiguranje i kreditne usluge;
- Stabilne i sigurne institucije, jasne regulative i standardi;
- Finansijska i institucionalna održivost, kontinuitet i sigurnost ulaganja;
- Da se obezbedi konkurencija i izbor i dostupnost za korisnike.

U svetu postoje i različiti projekti i institucije koje postižu finansijsku inkluziju.

Alijansa za finansijske inkluzije (Alliance for Financial Inclusion - AFI) je najveća i najznačajnija mreža finansijske inkluzije na svetu. AFI je osnovan 2008. godine, kao Bill & Melinda Gates Foundation - finansiran projekat, podržan od strane AusAid, kako bi se unapredio razvoj razumne politike finansijske inkluzije u zemljama u razvoju. AFI mreža je porasla za više od 105 institucija iz 88 zemalja članica od 2008 do 2013. AFI je 2011. godine usvojio Maya Declaration, set zajedničkih principa i ciljeva za razvoj politike finansijske inkluzije.

Centar za finansijsku inkluziju (Center for Financial Inclusion - CFI) je pokret koji je oformljen 2008. godine. Da pomogne uspostavljanju finansijske inkluzije širom sveta. CFI definiše punu finansijsku inkluziju kao održivu ako korisnici imaju pristup kompletnom paketu finansijskih usluga, pod povoljnim cenama, na jedinstven način, ravnopravno bez diskriminacije. Vizija CFI je da se potpuno uključivanje realizuje kroz stabilan i konkurentan provajding usluga.

Pristup finansijskim uslugama ubrzava iz više razloga: Mikroosiguranja su u procvatu i dostižu pola milijardi osiguranih ljudi. Potencijalno tržište se kreće između 1,5 i 3 milijarde; Veliki broj kreatora finansijske politike širom globalne zajednice promovišu finansijsku inkluziju (Bazelski komitet za superviziju banaka (BCBS) i Finansijska akciona radna grupa (FATF)). Centralne banke i ministri finansija iz preko 80 zemalja učestvuju u Alijansi za finansijske inkluzije (AFI); Fokus na značaj klijenata. Generalno finansijska inkluzija podrazumeva različite pravce i korake, kao na primer:

- Otvaranje bankovnih računa bez suvišnih detalja i uslova, dostupnih gotovo celokupnoj populaciji. Banke su savetovane da obezbede dozvoljene minuse po ovim računima.
- Pojednostavljenje procedure i normi za otvaranje računa.
- Angažovanje posrednika za pružanje finansijskih i bankarskih usluga.
- Korišćenje tehnologije: Banke se savetuju da iskoriste pravne, informacione i komunikacione tehnologije i da obezbede jednostavno obavljanje svih bankarskih usluga preko posrednika.
- Sa ciljem da pomogne siromašnima i ugroženima obezbeđen je pristup jeftinim kreditima.
- Otvaranje stalnih filijala banaka u seoskim područjima.

Finansijska inkluzija ima i svojih nedostataka i rizika. Kao što je rizik od prekomernog zaduživanja stanovništva. Ovaj problem se rešava kroz definisanje

optimalnog skupa opštih finansijskih usluga. Međutim, prednosti koje finansijaka inkluzija nudi su višestruke, od nižih cena finansijskih usluga, preko veće dostupnosti finansijskog sektora, do razvoja konkurencije na bankarskom tržištu i razvoja i unapređenja postojećih finansijskih servisa.

Ipak, *puna finansijska inkluzija* će biti moguća samo uz saradnju između privatnog, javnog i neprofitnog sektora.

3. Javno-privatno partnerstvo u finansijskom sektoru

Javno-privatno partnerstvo (JPP) zasniva se na konceptu podele rizika.

Projekt ili usluga mogu se smatrati javno-privatnim partnerstvom onda kada rizike gradnje, kao i rizike potražnje ili raspoloživosti, snosi privatni sektor. Ovo je definicija koju primenjuje Evropska unija. Privatni partner snosi i odgovornost u slučaju opadanja potražnje za uslugom na tržištu (rizik potražnje), kao i u slučaju da usluga nije obavljena na dogovorenom nivou (rizik raspoloživosti). Javno-privatno partnerstvo može imati dva oblika: (1) jednostavno ugovorno partnerstvo, kod koga je privatni sektor uključen u projektovanje, finansiranje i upravljanje uslugom; (2) institucionalno, kod koga se osniva novo pravno lice, u zajedničkom vlasništvu dvaju partnera.

Vlade su pod stalnim pritiskom da unaprede pružanje javnih usluga (usluga od opšteg ekonomskog interesa), pri čemu raspoložuju ograničenim sredstvima, zbog toga su im JPP veoma korisna.

Razne oblike JPP često *podstiču međunarodne finansijske institucije*, evropske banke (European Bank for Reconstruction and Development, European Investment Bank), kao i Svetska banka, koja ih aktivno podstiče putem svog Savetodavnog mehanizma za javno-privatnu infrastrukturu (*Public-Private Infrastructure Advisory Facility* – PPIAF).

U Srbiji je Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama donet 2011. godine. Po zakonu, “Javno-privatno partnerstvo jeste dugoročna saradnja između javnog i privatnog partnera radi obezbeđivanja finansiranja, izgradnje, rekonstrukcije, upravljanja ili održavanja infrastrukturnih i drugih objekata od javnog značaja i pružanja usluga od javnog značaja, koje može biti ugovorno ili institucionalno”.

Međunarodna praksa poznaje oko dvadesetak različitih modela javno-privatnih partnerstava, u zavisnosti od stepena uključenosti javnog i privatnog sektora u projektovanje, izgradnju, održavanje, finansiranje, operacionalizaciju, upravljanje, kao i alokaciju rizika kod pružanja javnih usluga i/ili izgradnje javne infrastrukture. Najčešći oblici javno-privatnog partnerstva na osnovu međunarodnog iskustva su:

Koristi i održavaj - U ovom modelu, javni partner zaključuje ugovor sa privatnim partnerom koji će koristiti i održavati objekat u javnom vlasništvu.

Projektuj-izgradi-koristi-predaj - U ovom modelu privatni partner je zadužen za projektovanje, izgradnju i rukovanje infrastrukturnim objektom koji upotrebljava javni sektor. Vlasništvo tog dobra treba da bude preneto na javni sektor po isteku ugovora. Privatnom sektoru se redovno plaća za pružene usluge u skladu sa prvobitno dogovorenim specifikacijom.

Izgradi-koristi-predaj (*Build-Operate-Transfer-BOT*) - Ovaj model je sličan modelu, prethodno opisanom, sa tom razlikom što u njemu javni sektor izrađuje projekat potrebne infrastrukture za pružanje usluga od strane privatnog partnera.

Izgradi-predaj-koristi (*Bulid, Transfer, Operate-BTO*) - Ova opcija bliska je modelu BOT, s tim što je u njoj javni sektor vlasnik infrastrukture od samog početka realizacije ugovora.

Izgradi-poseduj-koristi (*Bulid, Own, Operate-BOO*) - U ovom modelu privatni partner gradi, finansira i koristi objekat infrastrukture. BOO model se razlikuje od BTO po tome što privatni partner nema obavezu da prenese vlasništvo nad dobrima na javni sektor. Javni sektor ima mogućnost da stekne ta dobra tako što će ih kupiti po isteku ugovorenog perioda po vrednosti koju ima nakon što se obračuna amortizacija.

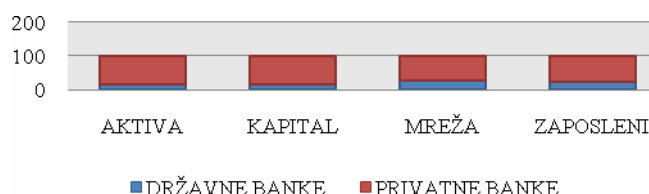
Koncesija - Prema tumačenju Evropske Komisije, koncesija u širem smislu je zasnovana kada „subjekt javne vlasti poveri trećoj strani, potpuno ili delimično upravljanje uslugama za koje je inače zadužen taj javni subjekt, pri čemu privatna strana preuzima i rizik”. Vlasništvo nad dobrima obično ostaje na javnom sektoru, a privatna strana ima pravo da svoje troškove pokriva iz naknada koje će uvesti korisnicima.

Javna nabavka se odnosi na kupovinu, zakup, najam dobara ili usluga od strane državnih organa. Aranžmani JPP su povezani sa tradicionalnim javnim nabavkama u kojima se privatni partneri često biraju u postupcima propisanim za tu oblast. JPP su često kompleksnije, finansijski puno zahtevnije i dugoročnije poslovne relacije, za razliku od jednokratnih odnosa zasnovanih u postupku javne nabavke.

Svaki od prikazanih modela mogao bi se posebno razmatrati u postupku realizacije JPP u oblasti finansijskih usluga i korišćenja javnih dobara kakva je javna poštanska mreža.

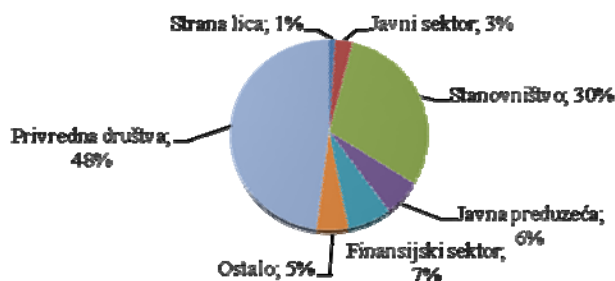
4. Stanje u bankarskom sektoru u Republici Srbiji

Na kraju prvog tromesečja 2013. godine u Srbiji su poslovale 32 banke. Banke u vlasništvu stranih lica i dalje imaju dominantan udeo u bankarskom sektoru od približno 75% aktive i kapitala bankarskog sektora. Preovlađujući udeo imaju banke poreklom iz zemalja Evropske unije 70,7% (69,2% iz zemalja zone evra), uz banke poreklom iz Rusije i SAD koje imaju udele od 3,6% i 0,3% respektivno. Dok je odnos aktive i kapitala prema poreklu vlasništva u bankarskom sektoru približno isti, banke u vlasništvu domaćih lica (pre svega državne banke) i dalje imaju dosta razvijeniju poslovnu mrežu, kao i veći broj zaposlenih, tj. 33,6% organizacione mreže i 28,4% zaposlenih naspram 25,4% učešća u bilansnoj aktivni i kapitalu (Grafik 1.). Od ukupnog broja banaka, njih 22 su poslovale s pozitivnim rezultatom, u ukupnom iznosu od 12,63 milijardi dinara, dok je deset banaka poslovalo s gubitkom, u ukupnom iznosu od 1,78 milijardi dinara.

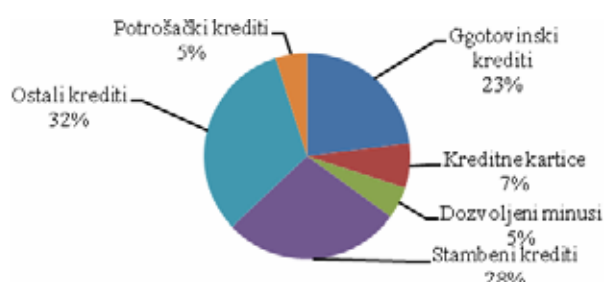

Grafik 1. Učešće državnog i privatnog vlasništva u bankarskom sektoru

Na Grafiku 2. Prikazan je udeo u kreditnim plasmanima banaka, a na grafiku 3. Struktura novčanih plasmana fizičkim licima u 2013. godini.

Graf 2. Udeo u kreditnim plasmanima

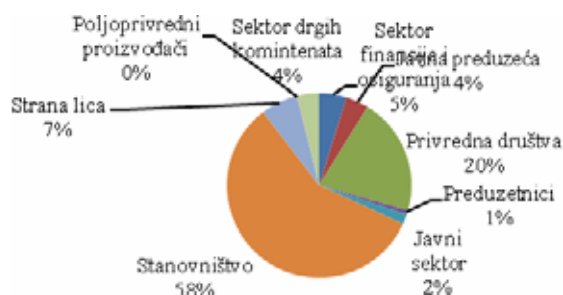
Graf 3. Struktura novčanih plasmana fizičkim licima

Graf

Bankarski sektor u Srbiji raspolaže sa različitim organizacionih celina (Tabela1), koje se nalaze u urbanism i poluurbanim područjima. Najviše depozita u bankarskom sektoru potiče od stanovništva (Grafik 4).

Tabela 1. Organizaciona mreža banaka u Republici Srbiji 2013. godine

	Broj	%
Poslovne jedinice	78	4
Filijale	590	26
Espoziture	1442	65
Šalteri	91	4
Centrale	27	1
Ostalo	2	0
Ukupno	2230	100

Graf 4. Sektorska struktura depozita banaka

5. Prednost pošte i javne poštanske mreže za ostvarivanje finansijske inkluzije i izgradnju modela JPP u obavljanju finansijskih usluga

Prednost pošte za ostvarivanje finansijske inkluzije u odnosu na druge provajdere finansijskih usluga, posebno u odnosu na bankarski sektor, ogleda se, pre svega, u razgranatoj poštanskoj mreži i poverenju koje pošta uživa, posebno među siromašnim slojevima stanovništva. Ono što je posebno važno, jeste da široko rasprostranjena poštanska infrastruktura, omogućuje poštanskom sistemu da pruža usluge ukupnom stanovništvu. Upravo to i pravi osnovnu razliku između poštansko finansijskog sistema i privatnog bankarskog sektora koji nastoji da alocira svoje institucionalne resurse tako da ostvari najveću profitabilnost. Pored razgranate mreže poštanskih filijala, prednost pošte je i njena mreža za elektronsku razmenu podataka.

Tipologija poslovnih modela koji se koriste u cilju poštansko-finansijske inkluzije (Berthaud&Davico, 2013) mogla bi se predstaviti na sledeći način:

Poslovni model 0: agent za nekretnine. Pošta može iznajmiti prostor unutar poštanskih jedinica davaocima finansijskih usluga. Pošta naplaćuje fiksnu cenu mesečno za korišćenje svoje infrastrukture. U ovom modelu nije bitan samo fizički prostor nego i sigurnost i imidž koji uz Poštu ide. Finansijska inkluzija zavisi će od finansijskog partnera koji iznajmljuje prostor od Pošte.

Poslovni model 1: CM (CM-cash-merchant) za finansijske transakcije. Pošta nudi jednom ili većem broju partnera korišćenje svojih jedinica i osoblja za izvršenje finansijskih usluga. Prihod Pošta ostvaruje od provizije po transakciji. Podmodeli ovom poslovnom modelu su: PM⁴1a: CM za usluge novčanih doznaka (person-to-person (P2P)); PM 1b: CM za državne isplate (government-to-person (G2P and P2G)); PM 1c: CM za naplatu računa (P2B); PM 1d: CM za osiguravajuće kompanije – isplata premija, naplaćivanje osigurane sume novca; PM 1e: CM za mobilne operatere – registracija, naplata, isplata, mobilna plaćanja; PM 1f: CM za institucije koje se bave mikrofinansiranjem i banke – troškovi obrade kredita i otplaćivanje; PM 1g: CM za institucije koje se bave mikrofinansiranjem i banke – deponovanje i podizanje sredstava sa računa.

Poslovni model 2: vlastite transakcione finansijske usluge. Poštanske uputnice čine deo tradicionalnih finansijskih poštanskih usluga i deo su „core business“-a. U ove transfere spadaju: PM 2a: transfer novca u državi i PM2b: transfer novca u inostranstvo;

Poslovni model 3: partnerstvo sa davaocem finansijskih usluga. Glavna razlika u odnosu na model 2 je da su partneri mnogo više povezani. Ponekad komintenti mogu uzeti učešća u ulaganju u modernizaciju mreže ili pružanje novčane logistike. Podmodeli su: PM 3a: model partnerstva sa osiguravajućom kompanijom radi pružanja njihovih usluga; PM 3b: partnerstvo sa mobilnim operaterom radi finansijskih usluga; PM 3c: model partnerstva na regionalnoj osnovi; PM 3d: CM za više banaka ali partnerstvo za štedne račune; PM 3e: model partnerstva sa bankom; PM 3f: model partnerstva sa poštanskom bankom ili sa državnom štedionicom delimično ili potpuno nezavisnom od Pošte.

Poštanski model 4: nelicencirane poštansko štedne usluge i finansijski servis. Dok prethodna tri modela zahtevaju uključivanje poslovnih partnera u cilju

---

⁴ PM = poslovni model

pružanja finansijskih usluga, ovaj model podrazumeva pružanje štednih i kreditnih usluga direktno od strane Pošte. Podmodeli su: PM 4a: nelicencirani računi (poštanski žiro-centri i štedionice); PM 4b: nelicencirano poštansko osiguranje.

Poslovni model 5: licencirane poštanske finansijske usluge. Sve više zemalja istražuju mogućnost formiranja poštanske banke. Ovo se posebno odnosi na zemlje francuskog govornog područja u Africi, na Bliski istok, Indiju i Južnu Afriku, gde je Pošta već dostigla određeni nivo poslovanja. Podmodeli su: PM 5a: licenca za mikrofinansije; PM 5b: ograničena licenca za poštanske banke; PM 5c: univerzalna licenca za poštanske banke.

Topologija poslovnih modela, rezultat je istraživanja koje je sprovedeno u poštama 139 zemalja, u toku 2013. godine. U tabeli 2. predstavljeno je učešće pojedinačnih modela u ukupnom uzorku.

Tabela 2. Pregled učešća pojedinačnih poslovnih modela

PM0	PM0		PM0					
	8	8						
5,8%	6,0%							
PM1	PM1A	PM1B	PM1C	PM1D	PM1E	PM1F	PM1G	PM1I
	86	80	90	36	22	32	30	116
64,5%	72,6%	29,0%	29,0%	17,7%	25,8%	24,2%	83,5%	
PM2	PM2A	PM2B	PM2					
	77	49	88					
62,1%	39,5%	63,3%						
PM3	PM3A	PM3B	PM3C	PM3D	PM3E	PM3F	PM3	
	10	3	1	3	10	16	34	
8,1%	2,4%	0,8%	2,4%	8,1%	12,9%	24,5%		
PM4	PM4A	PM4B	PM4					
	33	8	34					
26,6%	6,5%	24,5%						
PM5	PM5A	PM5b	PM5C	PM5				
	3	2	7	12				
2,4%	1,6%	5,6%	8,6%					

6. Zaključak

Mnoge zemlje u svetu su shvatile da pružanje univerzalne poštanske usluge uz korišćenje javne poštanske mreže ne može očuvati njenu pouzdanost i održivost. S druge strane finansijske usluge, kao javne usluge od opšteg ekonomskog interesa nisu dostupne na celokupnoj teritoriji, a pojedine grupe stanovništva su u potpunosti isključene iz finansijskog sektora.

JPP u pružanju finansijskih usluga, neophodno je, jer najveći deo banaka se nalazi u vlasništvu privatnog kapitala i konkurencija u ovom sektoru je izražena. S druge strane, uključivanje privatnog bankarskog sektora u JPP za pružanje finansijskih usluga preko pošte uz korišćenje javne poštanske mreže, za rezultat će imati povećanje efikasnosti učesnika: banaka (zbog učešća svih banaka u javnoj nabavci JPP), pošte (zbog transfera tehnologije i povećanja obima poslovanja) i javna poštanska mreža (povećanje prihoda od usluga, redovo i investiciono održavanje i izgradnja objekata kao rezultat JPP).

Stvaranje jedinstvenog opsega finansijskih servisa i usluga, dostupnih celokupnoj populaciji, osim posojećih usluga gotovinskog platnog prometa, treba da bude

sredstvo za veću finansijsku inkluziju siromašnih. Razvoj finansijskog sektora u Srbiji, u budućnosti, zavisuće od njegove dostupnosti. Ako se postojeći trend privatizacije banaka nastavi, doći će do smanjenja mreže banaka i veće isključenosti stanovništva. Pošta kao provajder finansijskih usluga i javna poštanska mreža kao resurs, pružiće konkurentsku prednost efikasnim bankama koje kroz JPP mogu pružiti opšte finansijske usluge, celokupnom stanovništvu, pod povoljnijim uslovima bez snošenja celokupnog rizika poslovanja.

7. Literatura

- [1] D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, Ekonomija, Datastatus, Beograd 2010.
- [2] A. Berthaud, G. Davico, Global Panorama on Postal Financial Inclusion: Key Issues and Business Models, 2013.
- [3] European Commission, Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion, European Commission, Brussels, 2008
- [4] J.Petrović-Vujačić, S. Kaplanović, Uloga poštanskog sektora u procesu finansijske inkluzije, XXX Simpozijum o novim tehnologijama u poštanskom i telekomunikacionom saobraćaju – PosTel 2012, pp 51-58, Saobraćajni Fakultet, Beograd, 2012.
- [5] Platni promet, Pošta Srbije, <http://www.posta.rs/struktura/lat/novcano/platni-promet.asp>, (07.10.2013.)
- [6] N. Vunjak, A. Šimoković, Finansijski menadžment: Poslovne finansije - Knjiga 1, Ekonomski fakultet, Subotica, 1999.
- [7] World Bank, The Role of Postal Networks in Expanding Access to Financial Services, GICT, World Bank, Washington, DC. Discussion Paper. The World Bank Group, Washington DC, 2006.

Abstract: *Many incumbent postal operators have a tradition in providing financial services of over fifty years. What is more important is that over the years, incumbents have proven to be a reliable financial partner capable of providing security to investors, and thus to encourage, promote and raise savings, which is one of the basic elements of financial-market system. The aim of this paper is to present the importance of financial inclusion, the importance of public-private partnerships in the provision of financial services, and the possibility of building a model of public-private partnerships between incumbents and financial institutions, to increase the efficiency of business partners, increasing the availability of financial products and the sustainability of the public postal network.*

Keywords: *financial inclusion, public postal network*

MODEL OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE PROVISION OF FINANCIAL SERVICES VIA PUBLIC POSTAL NETWORK

Šarac Dragana, Unterberger Marija, Pajković Ivana